

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 07.02.2006, sp. zn. 7 Cmo 505/2004, ECLI:CZ:VSOL:2006:7.CMO.505.2004.1

Číslo: 48/2007

Právní věta: Směnku lze dle čl. I. § 4 zákona č. 191/1950 Sb., ve znění zákona č. 29/2000 Sb. domicilovat i u remitenta.

Soud: Vrchní soud v Olomouci

Datum rozhodnutí: 07.02.2006

Spisová značka: 7 Cmo 505/2004

Číslo rozhodnutí: 48

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Směnky

Předpisy: § 4 předpisu č. 191/1950Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 1. 4. 2004 ponechal vůči žalovanému 2) v platnosti směnečný platební rozkaz vydaný dne 26. 8. 2003 (výrok I.) a uložil žalovanému 2) povinnost nahradit žalobci (k rukám jeho advokáta) další náklady řízení ve výši 153 087 Kč (výrok II.).

Z odůvodnění rozsudku a z dalšího obsahu spisu vyplývá, že žalobce se v posuzované věci žalobou ze dne 24. 4. 2003 domáhal po žalovaných, aby mu společně a nerozdílně zaplatili částku 8 000 000 Kč s 6% úrokem za dobu od 27. 4. 2000 do zaplacení a směnečnou odměnu ve výši 26 666 Kč, to vše ze směnky vlastní vystavené žalovaným 1) „nikoliv na řad“ I. banky, a. s., dne 27. 4. 1999, znějící na směnečný peníz ve výši 8 000 000 Kč, splatné dne 26. 4. 2000, za jejíž zaplacení převzali žalovaní 2) až 4) směnečné rukojemství. Soud prvního stupně návrhu žalobce vyhověl shora označeným směnečným platebním rozkazem, proti němuž podal žalovaný 2) v zákonné lhůtě (vyplývající z ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř.) námitky. V nich namítal, že:

1.) žalovaná směnka je neplatná, a to hned z několika důvodů. Především je na ní před označením remitenta umístěna neurčitá doložka „nikoliv na řad“, dále je na ní vyznačen domicil v rozporu s čl. I. § 4 zákona směnečného a šekového č. 191/1950 Sb. (dále též jen „ZSŠ“, přičemž se má na mysli čl. I. zákona), neboť domiciliát je totožný s osobou remitenta, směnka také obsahuje dvě různá platební místa a není v ní vyjádřen bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu, neboť obsahuje doložku „kauční směnka“. Posledním namítaným důvodem neplatnosti měla být skutečnost, že v důsledku zmiňované doložky „nikoliv na řad“ (vyjadřující dle názoru žalovaného 2/ to, že nemá být placeno právě na řad I. banky, a. s.) schází na směnce označení remitenta;

2.) žalobce není ve věci aktivně legitimován, protože jeho právní předchůdce není na směnce označen jako osoba, již má být placeno;

3.) předmětná směnka byla vystavena jako blankosměnka, jejíž doplnění se mělo řídit vyplňovacím prohlášením směnečným, které účastníci podepsali dne 27. 4. 1999. V bodě 4. tohoto prohlášení je uvedeno, že žalovaný 1) jako dlužník se vzdává veškerých námitek, které by mohl činit v případě nesprávného doplnění a použití blankosměnky. Takové ujednání je však v rozporu s dobrými mravy, neboť žalovaný 1) se tímto úkonem vzdal svých práv, která mu mohla vzniknout až v budoucnu. Vzhledem k tomu, že bod 4. vyplňovacího prohlášení směnečného nelze podle ustanovení § 41 obč. zák. oddělit od jeho ostatního obsahu, je nutné považovat za neplatné celé prohlášení;

4.) směnka byla vystavena k zajištění pohledávky vyplývající ze smlouvy o úvěru uzavřené mezi I. bankou, a. s., a žalovaným 1) dne 27. 4. 1999. Po vystavení směnky došlo mezi smluvními stranami k dohodě o posunutí termínu splatnosti příčinného závazkového vztahu (tím způsobem, že žalobce požadoval po žalovaném 1), aby svým závazkům dostál, načež žalovaný 1) přislíbil úhradu dlužné částky ve splátkách, což žalobce akceptoval), přičemž žalobce prohlásil, že práva ze směnky uplatní jen tehdy, pokud žalovaný 1) nebude svůj závazek řešit. Žalovaný 1) se však „snažil“ danou situaci řešit a žalobce tudíž nebyl oprávněn směnku uplatnit;

5.) „část“ směnečného peníze již byla žalovaným 1) zaplacená.

Soud prvního stupně projednal námitky žalovaného 2) (v jeho nepřítomnosti, když žalovaný 2/ se k nařízenému jednání bez omluvy nedostavil) a po provedeném dokazování dospěl k závěru, že námitky žalovaného nejsou důvodné. K jednotlivým námitkám soud prvního stupně uvedl, že doložka „nikoliv na řad“ nezpůsobuje neplatnost směnky, neboť je dostatečně určitá a její dikce zcela odpovídá ustanovení § 11 odst. 2 ZSŠ.

Z obsahu směnky je dále zřejmé, že jejím remitentem byla I. banka, a. s., přičemž směnka měla být splatná v remitentově pobočce (na adrese B., J. 5). Byl-li současně remitent uveden jako osoba, u níž je směnka splatná, nelze sice hovořit o domicilu ve smyslu § 4 ZSŠ, neboť se nejedná o „třetí osobu“, tímto způsobem bylo však nepochybně jednoznačným způsobem určeno platební místo, kterým je právě shora uvedená adresa. Fikce platebního místa dle ustanovení § 76 odst. 3 ZSŠ se tudíž uplatnit nemůže a tvrzený rozpor platebních míst tedy ze směnky nevyplývá. Platnost směnky nemaří ani doložka „kauční směnka“, vyjadřující jen zajišťovací funkci vystavené směnky. Tato doložka žádným způsobem neoslabuje bezpodmínečnost výstavcova slibu zaplatit směnečný peníz. Nedostatek aktivní věcné legitimace žalobce, jenž žalovaný 2) dovozoval z namítané absence označení remitenta na směnce, rovněž není dán, neboť právní předchůdce žalobce byl na směnce jako remitent řádně označen. Pokud jde o platnost vyplňovacího prohlášení směnečného, soud prvního stupně sice přitakal žalovanému 2), že jeho část týkající se vzdání práva namítat nesprávné doplnění vystavené blankosměnky a její použití je neplatná, tuto část však lze ve smyslu ustanovení § 41 obč. zák. bez obtíží oddělit od ostatního obsahu vyplňovacího prohlášení. Žalovanému 2) navíc tato námitka vůbec nepřísluší, neboť se týká výlučně žalovaného 1), a to ještě jen pro případ, že by (první žalovaný) sám podával žalobu vůči majiteli směnky. Rovněž poslední dvě námitky (dohody o změně splatnosti kauzální pohledávky a částečného placení na směnku) žalovanému 2) nepřísluší, neboť i v tomto případě se jedná o námitky vycházející z vlastních vztahů prvního majitele směnky a žalovaného 1). Mimoto samotná snaha žalovaného 1) o vyřešení jeho závazku směnkou zajištěného nemůže mít jakýkoliv vliv na právo majitele této směnky požadovat v souladu s vyplňovacím prohlášením a smlouvou zaplacení směnky. Námitku částečného zaplacení pak navíc soud prvního stupně považoval také za „zcela nekonkrétní“.

Proti tomuto rozsudku podal žalovaný 2) včas odvolání, ve kterém především namítal, že soud prvního stupně projednal námitky v rozporu s ustanovením § 101 odst. 3 o. s. ř. v jeho nepřítomnosti,

neboť žalovaný 2) nebyl k jednání řádně předvolán. Žalovaný totiž již „více než rok“ bydlí na adrese B., D. 12, předvolání k jednání mu však bylo doručováno na adresu B., B. 17 (kde se nezdržuje). Z uvedeného důvodu nemohlo být žalovanému 2) předvolání k jednání doručeno ani náhradním způsobem podle ustanovení § 46 odst. 2 o. s. ř. Soud prvního stupně rovněž pochybil, pokud připustil podle ustanovení § 107a o. s. ř., aby do řízení (po vydání směnečného platebního rozkazu) vstoupil na místo dosavadního žalobce nabyvatel směnky (stávající žalobce), aniž by současně rozhodl o tom, že vydaný směnečný platební rozkaz se zrušuje. Uzavřením smlouvy o převodu zajišťovací rektasměnky totiž zanikly podmínky pro vedení řízení podle § 175 o. s. ř. a soud prvního stupně měl provést řízení dle obecných ustanovení občanského soudního řádu. Při rozhodování podle ustanovení § 107a o. s. ř. soud prvního stupně také pominul, že podle § 17 zákona o cenných papírech je k převodu listinného cenného papíru nezbytné jeho předání novému nabyvateli. Tato skutečnost nebyla v řízení před soudem prvního stupně prokázána a proto nebyly splněny podmínky pro povolení vstupu nového žalobce do řízení. Žalovaný 2) se neztotožnil ani se závěrem soudu prvního stupně, že předmětná směnka není z namítaných důvodů neplatná a zopakoval v této souvislosti především své výhrady k určitosti doložky „nikoliv na řad“, k domicilační doložce, k absenci údaje označujícího remitenta a k významu doložky „kauční směnka“. Soudu prvního stupně dále vytýkal, že se vůbec nezabýval námitkou částečné úhrady směnečného dluhu, přestože tato námitka nepochybně přísluší i žalovanému 2) jako směnečnému rukojmímu. V odvolání konečně žalovaný 2) uplatnil také nové námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu (maje je za přípustné vzhledem k tvrzenému nesprávnému postupu soudu prvního stupně při řešení otázky procesního nástupnictví), v nichž se dovolával zejména neplatnosti uzavřené smlouvy o úvěru, neplatnosti svého ručitelského závazku a jeho časové omezenosti jen na dobu, po níž bude působit jako člen statutárního orgánu žalovaného 1). Ze všech uvedených důvodů pak navrhoval, aby odvolací soud změnil napadený rozsudek tak, že směnečný platební rozkaz se vůči žalovanému 2) v celém rozsahu zrušuje a „žaloba se zamítá“, popř. aby rozsudek soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc tomuto soudu k dalšímu řízení.

Podáním ze dne 25. 1. 2006 žalovaný 2) navrhl, aby odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně zrušil také z toho důvodu, že v době jeho vydání byl již na majetek žalovaného 1) prohlášen konkurs a soud tudíž nepřislušelo ve věci konat. Toto podání považoval odvolací soud (dle jeho obsahu) za doplnění odvolání.

Žalobce považoval rozsudek soudu prvního stupně po skutkové i právní stránce za správný a navrhoval, aby jej odvolací soud potvrdil.

Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek, jakož i řízení, které předcházelo jeho vydání (§ 212 a § 212a o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2004) a dospěl k závěru, že odvolání není důvodné.

V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Z odůvodnění:

Odvolací soud především konstatuje, že při svém rozhodování nemohl přihlídnout k námitkám uplatněným žalovaným 2) nově až v podaném odvolání, neboť tyto námitky byly uplatněny zjevně po uplynutí zákonné třídní lhůty (běžící od doručení směnečného platebního rozkazu žalovanému) stanovené ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř., tedy opožděně (srov. § 175 odst. 4 o. s. ř.). Přípustnost (včasnost) těchto námitek přitom nemůže založit, jak nesprávně dovozuje odvolatel, ani skutečnost, že v průběhu námitkového řízení došlo na straně žalobce (v důsledku singulární sukcese uplatněné pohledávky) k procesnímu nástupnictví, o němž soud prvního stupně rozhodl podle ustanovení § 107a odst. 3 ve spojení s ustanovením § 107 odst. 4 o. s. ř. platí, že procesní nástupce musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho vstupu do řízení, což mj. znamená, že na jedné straně včas uplatněné námitky působí i proti procesnímu nástupci původního žalobce, na druhé straně však nemůže dojít (jen v důsledku postupu podle § 107a o. s. ř.) k popření zásady koncentrace

námitkového řízení vyjádřené v ustanovení § 175 odst. 1, 4 o. s. ř. tím, že by vůči procesnímu nástupci původního žalobce bylo možné namítat nové, proti směnečnému platebnímu rozkazu dosud neuplatněné, skutečnosti (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 10. 2003, sp. zn. [29 Odo 454/2003](#), publikované v časopise Soudní judikatura č. 10/2003).

S ohledem na žalovaným 2) v odvolání výslovně namítanou zmatečnostní vadu ve smyslu ustanovení § 229 odst. 3 o. s. ř. (tj. že žalovanému byla nesprávným postupem soudu prvního stupně odňata možnost jednat před soudem) se odvolací soud dále zabýval tím, zda byly v posuzované věci dány ve smyslu ustanovení § 101 odst. 3 o. s. ř. podmínky k tomu, aby soud prvního stupně mohl námitky žalovaného 2) projednat a rozhodnout v jeho nepřítomnosti. Z obsahu spisu v tomto směru vyplývá, že žalovaný 2) byl k jednání, u něhož byly námitky žalovaného projednány a ve věci rozhodnuto napadeným rozsudkem, řádně a včas předvolán, přičemž předvolání k jednání mu bylo doručeno v souladu s ustanovením § 46 odst. 2 o. s. ř. tzv. náhradním způsobem dne 18. 3. 2004 (srov. doručenkou založenou ve spise). Žalovaný 2) sice v odvolání namítal, že se v době doručování předvolání k jednání v místě doručení nezdržoval, toto tvrzení však nijak neprokázal (srov. § 46 odst. 5 o. s. ř.). V této souvislosti nelze také přehlédnout, že žalovanému 2) bylo předvolání k jednání doručováno na adresu „B., B. 17“, již sám v námitkách ze dne 30. 10. 2003 označil jako adresu svého bydliště a na níž si rovněž osobně převzal odvoláním napadený rozsudek. Pokud pak žalovaný 2) v odvolání ze dne 26. 4. 2004 tvrdil, že „již více než rok“ se na této adrese nezdržuje, zjevně toto tvrzení výše uvedeným skutečnostem odporuje. Nutno navíc dodat, že namítaná zmatečnostní vada mohla vést ke zrušení napadeného rozsudku toliko tehdy, pokud by náprava (případného) pochybení, jehož by se dopustil soud prvního stupně, nebyla zjednána ani v odvolacím řízení. Odvolací soud v dané věci nařídil k projednání podaného odvolání jednání, k němuž žalovaného řádně a včas obeslal a umožnil mu tak nepochybně výkon jeho procesních práv (z nichž byl dle svého tvrzení postupem soudu prvního stupně vyloučen). Žalovaný 2) se však ani k tomuto jednání (bez jakékoliv omluvy) nedostavil. Za tohoto stavu je nutno uzavřít, že soudu prvního stupně žádná skutečnost nebránila v tom, aby i přes nepřítomnost žalovaného 2) ve věci jednal a následně také rozhodl.

Pokud jde o samotné posouzení důvodnosti (včas uplatněných) námitek žalovaného 2) proti směnečnému platebnímu rozkazu, odvolací soud přejímá jako správná skutková zjištění, jež soud prvního stupně učinil z provedených listinných důkazů (žalované směnky, smlouvy o úvěru ze dne 27. 4. 1999 a vyplňovacího prohlášení směnečného z téhož dne) a (s výhradami níže uvedenými) se také ztotožňuje s právními závěry, k nimž soud prvního stupně v dané věci dospěl. V tomto směru proto odvolací soud (pro stručnost) toliko odkazuje na příléhavé odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně.

Odvolací soud je na rozdíl od soudu prvního stupně pouze toho názoru, že žalovaný 2) mohl žalobci v posuzované věci namítat částečnou neplatnost dohody o udělení vyplňovacího práva, existenci dohody o změně splatnosti směnkou zajištěné pohledávky, jakož i částečnou úhradu žalobcovy pohledávky, neboť tyto námitky nejsou založeny jen na vztahu výstavce směnky žalovaného 1) a jejího majitele, ale vycházejí rovněž z vlastních vztahů žalobce (jeho právního předchůdce) a žalovaného 2). Druhý žalovaný totiž podepsal předmětné vyplňovací prohlášení směnečné nejen jménem úvěrového dlužníka (prvního žalovaného) jako předseda jeho představenstva, ale i sám za sebe – s výslovným uvedením, že tak činí jako „aval za výstavce“. Z uvedeného plyne, že mezi žalobcem (jeho právním předchůdcem) a žalovaným 2) byla dohodnuta stejná vyplňovací pravidla jako se žalovaným 1), žalovaný 2) byl proto také oprávněn námitky týkající se platnosti této dohody nebo její porušení žalobci sám namítat. Tento závěr však sám o sobě nemůže věcnou správnost odvoláním napadeného rozhodnutí zpochybnit, neboť soud prvního stupně k těmto námitkám také uzavřel, že i kdyby žalovanému příslušely, nebyly by důvodné a (pokud jde o námitku částečného placení nevymezující rozsah údajně zaplacené části dluhu) také projednatelné. S těmito závěry již odvolací soud zcela souhlasí.

K namítané neplatnosti předmětné směnky pro totožnost osoby remitenta (prvního majitele směnky) a umístěnce (osoby, u níž měla být směnka splatná) odvolací soud konstatuje, že závěr soudu prvního stupně ob stojí potud, že pouhá totožnost uvedených osob neplatnost směnky způsobit nemůže. Vyznačení domicilu na směnce představuje pouze výběrovou (fakultativní) doložku, jejíž neplatnost nemaří platnost směnky jako celku. Dle přesvědčení odvolacího soudu však popsaná skutečnost nevede ani k neplatnosti samotné domicilační doložky.

Podle § 4 ZSŠ lze směnku učinit splatnou u třetí osoby, a to buď v místě směnečnickova bydliště, nebo v místě jiném.

Citované ustanovení umožňuje výstavci směnky (popř. směnečníkovi, srov. § 27 ZSŠ) označit na směnce „třetí osobu“, jejímž prostřednictvím má být směnka (zpravidla bezhotovostně) dlužníkem proplacena. Přestože striktní jazykový výklad tohoto ustanovení by mohl nasvědčovat závěru, že domiciliátem, tedy onou „třetí osobou“, může být pouze osoba, která není zatím ani dlužníkem ze směnky, ani jejím věřitelem, odvolací soud je toho názoru, že dikci „u třetí osoby“ nelze nijak přeceňovat. Je-li účelem umístění směnky určení osoby, prostřednictvím které bude směnečný dlužník svůj závazek plnit, je nepochybně nutné z okruhu v úvahu přicházejících osob vyloučit toliko osobu směnečníka, neboť takováto umístěnka by neměla za následek nic jiného než předložení směnky k proplacení ve skutečnosti nikoliv třetí osobě, ale dlužníkovi samotnému. Z uvedeného tedy plyne, že „třetí osobou“ ve smyslu ustanovení § 4 ZSŠ může být – vyjma směnečníka – jakákoliv osoba, tedy i remitent (první majitel směnky). Nelze ostatně ani dost dobře vyloučit, že domiciliátem bude určena osoba, která dosud (při vystavení směnky) na směnce v žádném postavení nevystupuje, směnku však získá někdy později. V takovém případě nastane situace obdobná stavu namítanému, tj. i zde bude (může být) v době placení směnky osoba majitele a umístěnce totožná. I zde tedy bude majitel uplatňovat směnku sám u sebe, zatímco směnečný dlužník bude povinen, aby dostal své povinnosti ze směnky vyplývající, u domiciliáta zajistit proplacení směnky, ať již tím, že umožní majiteli si sám sobě na účet dlužníka zaplatit (např. formou inkasa) nebo dá bance příkaz k proplacení směnky. Nebrání-li zákon směnečný a šekový, aby popsaná situace nastala během existence směnečného vztahu, není pak ani žádného důvodu bránit umístění směnky u jejího majitele již při samotném jeho vzniku, tj. v okamžiku vystavení směnky. Shodný právní názor je zastáván také v právní teorii (ze starších prací srov. Prof. Dr. František Rouček, Komentář k Jednotnému směnečnému řádu, Praha, 1941, str. 69 nebo Prof. JUDr. Gustav Švamberg, Naše jednotné směnečné právo, Praha, 1941, str. 68, z novějších prací např. Kovařík, Z., Směnka jako zajištění. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2002, str. 22 nebo Kotásek, J., Nad směnečným právem, publikováno v časopisu Obchodní právo č. 6/2002, str. 26) a vycházela z něj i starší judikatura (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR publikované ve Vážného sbírce pod č. 7750).

Důvodnými neshledal odvolací soud ani ostatní (v odvolání uplatněné) výhrady žalovaného 2) k postupu soudu prvního stupně. Z ustanovení § 175 o. s. ř. především nevyplývá, že by rozhodnutí o procesním nástupnictví podle § 107a o. s. ř. mělo za následek povinnost soudu rozhodnout současně o zrušení ve věci vydaného směnečného platebního rozkazu a provést „řízení dle obecných ustanovení občanského soudního řádu“, jak nesprávně dovozují žalovaní 2). V rámci řízení o odvolání žalovaného proti rozsudku, kterým byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz, odvolacímu soudu také nepřísluší přezkoumávat již pravomocné rozhodnutí o připuštění vstupu nabyvatele předmětné směnky do řízení na místo dosavadního žalobce (vydané podle § 107a o. s. ř.), nehledě k tomu, že námítky vznášené v této souvislosti odvolatelem nemohou obstát ani věcně. Podle ustanovení § 17 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, totiž k převodu listinného cenného papíru (kterým je nepochybně i směnka sice dochází až jeho předáním nabyvateli, ovšem pouze v případě, že zákon nebo dohoda stran nestanoví něco jiného. Z předložené „Smlouvy o převodu zajišťovací rektasměnky“ ze dne 27. 2. 2004 (srov. bod 1.3 smlouvy) přitom vyplývá, že její smluvní strany si otázku okamžiku převodu směnky upravily oproti dispozitivní

úpravě obsažené v citovaném ustanovení odchylně. Soudu prvního stupně také v projednání námitek žalovaného 2) (a rozhodnutí o nich) nebránila skutečnost, že na majetek žalovaného 1) byl „v době vydání rozsudku“ prohlášen konkurs. Žalovaní směneční dlužníci mají v řízení o zaplacení směnky postavení samostatných společníků (§ 91 odst. 1 o. s. ř.), prohlášení konkursu na majetek některého z nich proto nevede ve smyslu § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání k přerušení probíhajícího řízení ve vztahu mezi žalobcem a těmito (konkursem nedotčenými) účastníky.

Žádné pochybení nebylo shledáno ani ve výroku o nákladech námitkového řízení.

Ze všech výše uvedených důvodů dospěl odvolací soud k závěru, že napadený rozsudek je věcně správný, proto ho podle ustanovení § 219 o. s. ř. potvrdil.